

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

[Bespreking van: S. Keuzenkamp, A. Oudejans (2011) Gewoon aan de slag? De sociale veiligheid van de werkplek voor homoseksuele mannen en vrouwen]

Buijs, L.

DOI

[10.5117/MEM2012.3.BUIJ](https://doi.org/10.5117/MEM2012.3.BUIJ)

Publication date

2012

Document Version

Final published version

Published in

Mens en Maatschappij

License

CC BY-NC-ND

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Buijs, L. (2012). [Bespreking van: S. Keuzenkamp, A. Oudejans (2011) Gewoon aan de slag? De sociale veiligheid van de werkplek voor homoseksuele mannen en vrouwen]. *Mens en Maatschappij*, 87(3), 332-335. <https://doi.org/10.5117/MEM2012.3.BUIJ>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (<https://dare.uva.nl>)

Keuzenkamp, S. & A. Oudejans

Gewoon aan de slag? De sociale veiligheid van de werkplek voor homoseksuele mannen en vrouwen

Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, september 2011, 57 pp.

ISBN 978 90 377 0581 2

Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) heeft zich goed vastgebeten in de homoacceptatie: onlangs verscheen het zoveelste rapport over het onderwerp, dit keer onder de titel *Gewoon aan de slag?* (Keuzenkamp & Oudejans 2011), toegepast op de sociale veiligheid van de werkplek voor lesbische vrouwen en homoseksuele mannen. Het rapport levert interessante en broodnodige inzichten in de acceptatie van homoseksualiteit in concrete situaties, en is daarmee een waardevolle toevoeging aan het inmiddels imposante SCP-oeuvre over het thema. Maar helaas vergeet het SCP om de cruciale rol van gendernormen in de sociale dynamiek van homoacceptatie in kaart te brengen, zodat de waarde van de analyse toch beperkt blijft. De publicatie van het rapport *Gewoon doen* in 2006 (Keuzenkamp et al. 2006) luidde de start in van een reeks SCP-onderzoeken naar homoacceptatie. Het kabinet-Balkenende II was toen aan de macht in Nederland, de rechts-liberale coalitie van VVD, CDA en D66. Homo-emancipatie was sinds de populistische revolte – in gang gezet door de flamboyante Pim Fortuyn – verworden tot een ‘maat-

staf' voor het Nederlandschap: het was neergezet als een van de kenmerken waarop de 'Verlichte', 'progressieve' Nederlanders zich onderscheiden van de 'pre-moderne', 'conservatieve' migranten, met name moslims (zie bijv. Mepschen et al. 2010). Homoseksualiteit werd zo gebombardeerd tot een belangrijke politieke controverse. Maar dan wel in een geheel andere context dan voorheen, want van oudsher zijn de banden tussen de homo-emancipatiebeweging en de rechtse politiek niet bepaald sterk te noemen.

De hernieuwde aandacht voor homoseksualiteit resulteerde onder andere in het verzoek van de regering aan het SCP om 'de acceptatie van homoseksualiteit in Nederland' te onderzoeken, wat tot de publicatie in 2006 leidde. De stroom aan publicaties die volgden heeft een schat aan informatie opgeleverd: zo werden data van Europese sociale vragenlijsten nauwkeurig op een rijtje gezet, webfora doorgespit en geïnterpreteerd, etnische en religieuze groeperingen ondervraagd, houdingen van jongeren gemeten, sportclubs bezocht en homo- en lesbische ouderschappen onder de loep genomen.

Een van de interessantste bevindingen werd al in 2006 gedaan. Uit dat eerste onderzoek blijkt namelijk dat Nederlanders weliswaar zeggen homotolerant te zijn, maar dat deze tolerantie opvallende grenzen heeft: van homo's wordt nog altijd verwacht dat ze zich aan-

passen aan de codes van de dominante heteronormatieve samenleving. Of zoals het SCP het toen verwoordde: 'Men mag wel "zo" zijn, maar moet verder "gewoon" doen' (Keuzenkamp et al. 2006). Terwijl in het nationale discours voornamelijk werd gesproken over problemen met homoacceptatie onder migranten, hield het SCP de 'autochtone Nederlanders' zelf een spiegel voor: 'Jullie zeggen wel tolerant te zijn, maar in de praktijk valt dat nog vies tegen'.

Dit is een belangrijke bevinding, omdat het laat zien dat er kennelijk grenzen zijn aan het idee van de wereldberoemde 'Nederlandse tolerantie'. Homo's die 'te gek' doen kunnen nog steeds op massale weerstand rekenen. Hier verwijst het woord 'gewoon' ook naar in de titel van de publicatie: nichterige jongens, mannelijke meisjes en transseksuelen vallen buiten de traditionele man/vrouw-hokjes die nog altijd stevig overeind staan in Nederland, en zijn dus niet 'gewoon'.

De 'Nederlandse paradox' (Buijs et al. 2011) is hiermee een feit, want hoe kan het dat dit soort vormen van discriminatie en intolerantie gepaard gaan met de bijzonder positieve attitudes van Nederland die het SCP keer op keer constateert in Europees vragenlijstonderzoek? Nederland is daar 'koploper', zoals het SCP het zelf vorig jaar nog verwoordde.

Een belangrijk deel van het antwoord op deze vraag moet in mijn ogen gevonden worden in identi-

ficatieprocessen, waar houdingen ten opzichte van homoseksualiteit ook onderdeel van zijn. Het idee dat je tolerant naar homo's bent, hoort tegenwoordig bij het zijn van een Nederlander, en dus zullen mensen die zich meer Nederlander voelen ook sneller geneigd zijn een vragenlijst over het thema positief in te vullen dan zij die zich minder met het statische label 'Nederlander' associëren. Het is vanuit een antropologisch oogpunt niet verwonderlijk dat dit soort meetbare 'attitudes' met statische categorisering en operationalisering weinig zeggen over daadwerkelijke acceptatie van mensen tijdens de eb en vloed van het dagelijks leven: hoe je jezelf verkoopt in een vragenlijstonderzoek is per definitie anders dan hoe je je daadwerkelijk gedraagt in concrete situaties.

Met de publicatie *Gewoon aan de slag?* maakt het SCP dus precies de juiste beweging: weg van statische categorieën uit vragenlijstonderzoek, en richting daadwerkelijk gedrag in concrete situaties. De bevindingen zijn meteen interessant. 20% van de geïnterviewde respondenten bleek op het werk niet uit de kast te zijn, bijvoorbeeld door vervelende en nieuwsgierige vragen, afkeurende blikken, flauwe grappen en belachelijk maken. Bij transvrouwen neemt discriminatie op het werk schrikbarende vormen aan: driekwart geeft aan het afgelopen half jaar negatief bejegend te zijn op het werk, en pesterijen zijn aan de orde van de dag.

Ondanks deze interessante bevindingen heeft het SCP ook kansen laten liggen. Zo wordt in het theoretisch raamwerk te veel geleund op het raadselachtige werk van Ilan H. Meyer over 'minority stress'. Hij onderscheidt 'binnen en buiten de persoon gelegen factoren' die een rol spelen bij het ontstaan van deze stress, en die alle uiteindelijk voortkomen uit de vraag hoeveel ruimte de betreffende persoon heeft en geeft voor haar 'seksuele voorkeur'. Maar de Nederlandse casus laat zien dat een dergelijke statische benadering van homoseksualiteit tot paradoxen leidt: Nederlanders vullen in vragenlijsten in dat ze niks tegen 'homoseksualiteit' hebben, maar in de praktijk blijken ze er nogal discriminatoire en grillige opvattingen op na te houden.

Het SCP had hier daarom beter kunnen kiezen voor een meer relationele onderzoeksopzet die in staat is om deze dynamiek te vangen. Zo had bijvoorbeeld voortgeborduurd kunnen worden op het steeds invloedrijkere werk van de Franse socioloog Bruno Latour (2004; 2005), die erop blijft hameren dat het van cruciaal belang is om te kijken naar de productie van cultuur door middel van identificatieprocessen die in relatie tot elkaar vorm krijgen.

Een cruciaal relationeel paar bij de culturele productie van homoseksualiteit is mannelijkheid/vrouwelijkheid, want alleen bij de gratie van dat binaire onderscheid kan homoseksualiteit bestaan. Voor

een diepgaand onderzoek naar de complexe culturele dynamiek achter de vorming van opvattingen over homoseksualiteit is het daarom noodzakelijk om te zien hoe mannelijkheid wordt geproduceerd, en hoe dat per definitie altijd gebeurt in relatie tot vrouwelijkheid. Alleen door dat soort processen diepgaand te analyseren kan de complexe dynamiek achter de Nederlandse homoacceptatie (én homofobie) van vandaag in kaart gebracht worden.

Maar daar kan misschien een volgende keer aandacht voor komen. Het SCP kan er namelijk op rekenen dat ook de volgende minister weer bij ze aan zal kloppen met de vraag om een rapport. Want één ding is zeker: homoacceptatie zal voorlopig niet snel van de Nederlandse politieke agenda verdwijnen.

Literatuur

- Buijs, L.J., Hekma, G. & Duyvendak, J.W. (2011). 'As long as they keep away from me. The paradox of antigay violence in a gay-friendly country', *Sexualities* 14 (6): 632-52.
- Keuzenkamp, S. & Oudejans, A. (2011). *Gewoon aan de slag? De sociale veiligheid van de werkplek voor homoseksuele mannen en vrouwen*, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau
- Keuzenkamp S., Bos, D., Duyvendak, J.W. & Hekma, G. (red.) (2006). *Gewoon doen*, Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Latour, B. (2004). *The politics of nature: how to bring the sciences into democracy*, Cambridge: Harvard University Press.
- Latour, B. (2005). *Reassembling the social: an introduction to Actor-Network-Theory*, Oxford: Oxford University Press.
- Mepschen, P., Duyvendak, J.W. & Tonkens, E.H. (2010). 'Sexual politics, orientalism, and multicultural citizenship in the Netherlands', *Sociology* 44 (5): 962-79.

Laurens Buijs
Amsterdam Institute for Social Science
Research (AISSR)
Universiteit van Amsterdam